

DALIA GRIMALAUSKAITĖ*

GABINET NUMIZMATYCZNY CESARSKIEGO UNIwersYTETU WILEŃSKIEGO (1803–1832)

1. WPROWADZENIE

Uniwersytet Wileński zajmuje ważne miejsce w dziejach Litwy i Polski, a jego działalność zostawiła ważne ślady w życiu historycznym i kulturowym ziem dawnej Rzeczypospolitej. Powstałe w Wilnie w 1570 r. kolegium jezuitów w 1579 r. zostało ogłoszone Wileńską Akademią Jezuicką i Uniwersytetem. W 1781 r. Akademia została zreorganizowana jako Główna Szkoła Wielkiego Księstwa Litewskiego, a w 1797 r. nazwano ją Główną Szkołą Wileńską¹. W 1803 r. na bazie Szkoły powstał Cesarski Uniwersytet Wileński. Był to jeden z pięciu uniwersytetów Cesarstwa Rosyjskiego, których działalność była zatwierdzona aktem cesarskim w 1803 r.² Uniwersytet Wileński stał się naukowym, kulturalnym i intelektualnym centrum dziewięciu guberni Cesarstwa Rosyjskiego, obejmujących terytorium byłego W. Ks. Litewskiego oraz Kijowszczyzny. Po powstaniu 1830–1831 r. w Polsce i Litwie, Cesarski Uniwersytet Wileński, jako ośrodek wolnej myśli i narodowego samostanowienia, został zamknięty, a baza naukowa przekazana Akademiom — Duchownej Rzymsko-Katolickiej i Medyczo-Chirurgicznej, a część — cesarskim uniwersytetom w Charkowie i św. Włodzimierza w Kijowie.

Między cennymi materiałami, wywiezionymi z Wilna w latach 1832–1835 po zamknięciu Uniwersytetu, znajdowała się część bogatej biblioteki i przynależna do niej kolekcja numizmatyczna. Dzisiaj monety i medale kolekcji Uniwersytetu Wileńskiego, złożone najpierw w zbiorze Uniwersytetu św. Włodzimierza, przechowywane są w Narodowym Muzeum Historii Ukrainy w Kijowie, jednak bez zachowania ich pierwotnej proveniencji³, co niezwykle utrudnia wyodrębnienie wileńskich eksponatów w zbiorze Muzeum.

---

* Muzeum Narodowe Litwy, Wilno.

¹ J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, T. I, Kraków 1899–1900, s. 5, 8.

² W 1803 r. w Cesarstwie Rosyjskim ustanowiono uniwersytety: Wileński, Moskiewski, Dorpacki (dzisiaj Tartu, Estonia), Charkowski i Kazański (Bieliński, *o.c.*, T. II, 1899–1900, s. 777).

³ B. Garbus, N. Striżakova, *Pol'skie monety v Nacional'nom muzee Ukrainy (Istoriya i stan kollekicii)* [w:] *Białoruś, Litwa, Polska, Ukraina. Wspólne dzieje pieniądza. Supraśl 20–22 X 1994. Materiały z I Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej*, Warszawa 1996, s. 22, 27–28.

Polscy historycy 1. połowy XX w., badając archiwalia, znaleźli liczne wiadomości o bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego. W ich publikacjach zawarte są też wzmianki o uniwersyteckim Gabinetie Numizmatycznym⁴. Józef Bieliński w swej 3-tomowej monografii dziejów Uniwersytetu Wileńskiego do jego zamknięcia w 1832 r., m.in. przedstawił też Gabinet Numizmatyczny, poinformował o pracy prof. Godfryda Ernesta Grodka nad numizmatyką antyczną i opublikował opis czterech medali z XVIII i początku XIX w. związanych z Uniwersytetem. W pracy z 1909 r. polskiego historyka i bibliotekarza Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie, Michała Brensztejna, zawarta jest informacja o pracownikach biblioteki, pracujących nad kolekcją numizmatyczną. Szczegółowo opisane zostało miejsce Gabinetu Numizmatycznego w bibliotece, jego wyposażenie itp. W literaturze wiele miejsca poświęcono pracownikom uniwersytetu związanym z numizmatyką: profesorom Joachimowi Lelelewowi (1786–1861) i Godfrydowi Ernestowi Grodkiemu (Groddeck, Groddeck, 1762–1825)⁵. Ostatnio o historii zbioru numizmatycznego Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego na podstawie publikacji z 1. połowy XX w. przypomniał numizmatyk z Narodowego Muzeum Litwy — Vincas Ruzas⁶.

Dotychczas badacze nie znali zawartości zbioru Uniwersytetu Wileńskiego, nieznaną była liczba, zakres chronologiczny i geograficzny monet i medali. W publikacjach prezentowano rozmaite liczby: ok. 2000, 2783, 2545 egz.⁷ W innych przypadkach autorzy podawali liczby z „połączonych kolekcji”, tj. kolekcji Uniwersytetu Wileńskiego i czasowo dostarczonej do Wilna kolekcji Liceum Wołyńskiego, otrzymując w ten sposób błędnie bardzo wielki zbiór: 19.939, 20.000, 21.434, 21.439 egz.⁸ Nie wiadomo było, wedle jakich kryteriów systematyzowano kolekcję, jakimi metodami powstawała, czy były w niej rzadkie egzemplarze. Oto pytania, na które pragnę znaleźć w tej pracy odpowiedź.

Sposób, w jaki formuje się kolekcja, w większości przypadków determinuje jej pochodzenie i charakter. Tym samym kolekcja wyraża ducha i potrzeby określonego

---

⁴ A. Ryszard, *Szkola numizmatyczna*, WNA, 1892, nr 4 (14), s. 366; Bieliński, *o.c.*, T. I, 1899–1900, s. 156–157; M. Brensztejn, *Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie do roku 1832*, Wilno 1925, s. 64.

⁵ K. Koźmiński, *Lelelew*, Toruń 1967; T. Słowikowski, *Joachim Lelelew, krytyk i autor podręczników historii*, Warszawa 1980; V. Aleksiejūnas, *Joachimo Lelevelio paieškos numizmatikos srityje* [w:] *Joachimas Lelevelis. Respublikinės mokslinės konferencijos, skirtos žyymaus mokslininko ir demokrato, Vilniaus universiteto profesoriaus Joachimo Lelevelio 200-osioms gimimo metinėms paminėti, medžiaga*, Vilnius 1987, s. 103–106; J. Oko, *Działalność G. E. Grodka na polu numizmatyki*, Ateneum Wileńskie, R. XI, 1936, s. 402–462; A. Szantyr, *Działalność naukowa Godfryda Ernesta Grodka* [w:] *Z dziejów filologii klasycznej w Wilnie*, Wilno 1937.

⁶ V. Ruzas, *Numizmatika Vilniaus universitete XIX a. pradžioje*, Voruta, 1993, nr 38 (128), s. 7; 1993, nr 39 (129), s. 7.

⁷ M. Baliński, *Opisanie statystyczne miasta Wilna*, Wilno 1835, s. 156; Bieliński, *o.c.*, T. I, s. 156; Szantyr, *o.c.*, s. 265; Garbus, Striżakova, *o.c.*, s. 22; R. Jauševa–Omel'jančik, *Chraniteli Minckabineta Kievskogo Universiteta Sv. Vladimira XIX–XX vv.* [w:] *Rozwój muzealnictwa i kolekcjonerstwa numizmatycznego dawnej i dziś — na Białorusi, Litwie, w Polsce i Ukrainie. Supraśl 5–7 IX 1996. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej*, Warszawa 1997, s. 111.

⁸ E. Chwalewik, *Zbiory polskie*, T. I, Warszawa–Kraków 1926, s. 158; M. Michelbertas, *Lietuvos numizmatikos įvadas*, Vilnius 1989, s. 7; Z. Dukša, *Monetos pasakoja*, Vilnius 1991, s. 150; A. Gużalowski, *Naradżenne Belaruskąga muzeja*, Minsk 2001, s. 60.

państwa w określonym czasie. W początku XIX w. Uniwersytet w Wilnie był centrum kulturalnego i intelektualnego życia nie tylko guberni wileńskiej, ale i całego byłego W. Ks. Litewskiego, które od 1795 r. znalazło się we władaniu Cesarstwa Rosyjskiego. Biblioteka, serce Uniwersytetu, dostępna była nie tylko dla studentów i profesorów, ale i dla szerszego kręgu czytelników, była zatem publiczna. W dążeniu do poznania historii swego państwa i jej miejsca w historii powszechnej zapełniano najnowszymi wydaniami półki biblioteki, a schowki Gabinetu Numizmatycznego — monetami, medalami, pieczęciami oraz znaleziskami archeologicznymi. Nie bez podstaw w porobiorowej Litwie publikacje numizmatyczne, które ujrzały światło dzienne w latach 1815–1822, związane były z Uniwersytetem Wileńskim⁹.

Ważnym warunkiem, umożliwiającym potwierdzenie istnienia kolekcji, jest jej inwentarz, kartoteka, publikacje ją opisujące itp. pomoce. Nawet wówczas, gdy sama kolekcja jest niedostępna do badania, jeśli została rozproszona lub stracona z różnych powodów (wojny, pożary, kradzieże), to jej istnienie potwierdzone jest tak długo, jak długo istnieją dokumenty mówiące o jej zawartości.

Podjęmowano już próby określenia zawartości zbiorów numizmatycznych Uniwersytetu Wileńskiego w oparciu o treść wykładów prof. Grodka o antycznej numizmatyce, kiedy uważano, że katalogi kolekcji wywiezionej „do Rosji” zostały utracone¹⁰. Katalogi rękopiśmienne zbioru przechowywane w Archiwum Wileńskim do II wojny światowej wspomina M. Brensztejn, ale dokładniejsze ich poznanie okazało się wtedy niemożliwe¹¹. O katalogach kolekcji Uniwersytetu Wileńskiego i Wołyńskiego Liceum w Krzemieńcu (od 1945 r. obszar tarnopolska, Ukraina), znajdujących się obecnie w Muzeum Narodowym Historii Ukrainy, dokładniejszą informację opublikowali ukraińscy numizmatycy, Borys Garbus i Natalia Striżakowa. Autorzy ci piszą, że „razem z monetami do Kijowa przybyły katalogi kolekcji, których część (podkreślenie — D. G.) zachowała się do dzisiaj”¹². Wydzielili oni trzy grupy katalogów: 1/ kolekcji Liceum Wołyńskiego, powstałe w Krzemieńcu, 2/ kolekcji Liceum Wołyńskiego, powstałe w Wilnie po decyzji wywiezienia kolekcji do Kijowa, 3/ osobne katalogi Uniwersytetu Wileńskiego. O katalogach kolekcji wileńskiej nie piszą nic więcej, natomiast dodają, że do 1840 r. w Kijowie opracowano w 11 tomach nowy katalog całej kolekcji, liczącej 22.722 egz.¹³

Ostatnio, w Państwowym Archiwum Historii Litwy, w zespole akt Wileńskiego Okręgu Szkolnego (fond 567) zostały odnalezione trzy księgi inwentarzowe¹⁴ zestawione w celu przekazania monet i medali byłego Cesarzowskiego Uniwersytetu Wileńskiego do

⁹ E. Remecas, *Lietuvos numizmatikos bibliografija 1815–1999*, Vilnius 2001, s. 108.

¹⁰ Oko, *o.c.*, s. 462.

¹¹ Brensztejn miał w rękach w 1920 r. pisane po rosyjsku, rękopiśmienne katalogi numizmatyczne z Uniwersytetu Wileńskiego, przeznaczone dla Kijowa i Charkowa, w archiwum Wileńskiego Okręgu Szkolnego. Sporządzone wtedy wyciągi, według jego słów, „zagubiono podczas ewakuacji”, a samych rękopisów, mimo intensywnych poszukiwań, nie udało się mu później odnaleźć (Brensztejn, *o.c.*, s. 143, przyp. 150).

¹² Garbus, Striżakowa, *o.c.*, s. 22.

¹³ Tamże. (Ostatnio, dzięki kwerendzie pracowników Uniwersytetu Warszawskiego i Zamku Królewskiego w Warszawie, uzyskano bliższe dane o katalogach przechowywanych w Kijowie, co zostanie niebawem opublikowane — przyp. tłum.).

¹⁴ Lietuvos valstybės istorijos archyvas (dalej — LVIA), f. 567, ap. 2, b. 3808, 3821, 3823. (W czerwcu 2004 podczas kwerend petersburskich został odnaleziony w archiwum Ermitaża jeden kopiał księgi inwentarzowej kolekcji wileńskiej — przyp. tłum.).

uniwersytetów cesarskich w Charkowie i św. Włodzimierza w Kijowie w 1835 r. Oglądane w początku lat 20-tych XX w. przez M. Brensztęjn rękopiśmienne katalogi, które na 80 lat stracono z oczu, zostały „odkryte” ponownie. Pozwalają one na uzyskanie wiedzy o zbiorze numizmatycznym Uniwersytetu Wileńskiego według stanu na 1835 r. i odpowiadają na postawione wyżej pytania¹⁵. Z kolei w zespole akt Uniwersytetu Wileńskiego (fond 721), zawierającym materiały o działalności biblioteki uniwersyteckiej, znajdujemy informacje o powstawaniu kolekcji.

2. POCZĄTKI GABINETU NUMIZMATYCZNEGO (DO 1817 R.)

W Gabinetzie Fizycznym Głównej Szkoły W. Ks. Litewskiego, wraz z biblioteką i innymi szkolnymi przynależnościami, przechowywano medale i monety różnych krajów europejskich. Nad Gabinetem, powstałym w 1775 r., opiekę sprawował profesor fizyki eksperymentalnej Józef Mickiewicz (1744–1817). Zbiór numizmatyczny, wraz z minerałami, mniejszymi przyrządami i niektórymi cenniejszymi przedmiotami Gabinetu, przechowywany był w tzw. „kantorkach”. W Gabinetzie Fizyki takich „kantorków” było siedem — „w stylu doryckim”, zaopatrzonych w szufladki, z niewielkimi drzwiczkami na mosiężnych zawiasach i z „francuskimi” wewnątrz zameczkami. Zarówno szufladki, jak i całe „kantorki”, wykonane były z woskowanego jesionu¹⁶.

Gabinet Fizyczny Głównej Szkoły W. Ks. Litewskiego składał się ze „starego muzeum fizyki” (Muzeum Fizycznego), należącego do jezuitów, opisanego w lustracji z 1773 r., i potwierdzonego dwoma finansowymi zespołami (środki finansowe Komisji Edukacji Narodowej) i dalej rozwijanego własnym kosztem i zabiegami prof. J. Mickiewicza¹⁷. Początku Gabinetu Numizmatycznego¹⁸ trzeba szukać albo w Gabinetcie

---

¹⁵ Chcę tu wyrazić wdzięczność paniom Margarite Matulytë z Muzeum Sztuk Pięknych Litwy za wskazanie archiwaliów i Marcie Męclewskiej za cenne uwagi i pomoc w przygotowaniu tej publikacji.

¹⁶ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 1, k. 6v (wykonanie kantorków kosztowało po 200 złp). W 1822 r. „szafki” te, jako nieodpowiednie do przechowywania medali i innych dóbr bibliotecznych, były ocenione po 10 rubli srebrem i oddane prof. Polińskiemu w zamian za trzy księgi z dopłatą 14 rubli 44 kopiejek (LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 149).

¹⁷ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 1, k. 1v. Inwentarz Gabinetu Fizycznego niedatowany. Na okładce uniwersytet nazwany „Szkoła Wo Ka Litto”, później dopisano — „Universitet Wilenski”. Przypomnijmy, że od 1781 r. uczelnia nazywała się Główną Szkołą W. Ks. Litewskiego, a od 1797 r. — Główną Szkołą Wileńską. W inwentarzu nie ma nazwy uniwersytet. J. Mickiewicz w inwentarzu nazywany jest profesorem eksperymentalnej fizyki, a Gabinet Fizyki znajdował się pod jego opieką od 1775 r. Z tego można wysnuć wniosek, że inwentarz mógł być sporządzony w latach 1781–1797.

¹⁸ Początkowo, do XVIII w., minckabinetami (niem. *Münzkabinett*, ros. *Мюнцкабинет*, staroruski *Минц-Кабинетъ*) nazywano kolekcje numizmatyczne usystematyzowane wedle ustalonych zasad, niezależnie od ich wielkości, mieszczących się w oddzielnych szafach. Znane są publikacje takich minckabinetów–kolekcji: „gabinet talarów”, „gabinet groszy” (Madai, Joachim). Dopiero później minckabinetami (gabinetami numizmatycznymi) zaczęto nazywać również jednostki administracyjne — oddziały muzeów i innych instytucji akademickich i szkolnych (ale na pewno niewiele pomylił się M. Brensztęjn ironicznie pisząc o zbiorze Uniwersytetu Wileńskiego czasów prof. J. Mickiewicza: „tak szumnie nazwany Gabinet Numizmatyczny”). Dalej w tekście będzie używana rosyjska nazwa numizmatycznej kolekcji — Minckabinet, tak jak nazywano ją w ówczesnych źródłach.

-Muzeum Fizyki Akademii Jezuickiej, albo w prywatnej kolekcji prof. J. Mickiewicza. O zainteresowaniach numizmatycznych profesora dokumenty nie wspominają, a Jan Oko nazwał go numizmatycznym dyletantem, nie umiejącym zająć się kolekcją jak należy¹⁹. Muzealne zbiory — gabinety, zakładane przy szkołach i gimnazjach w 2. połowie lub w końcu XVIII w., istniały w Witebsku, Mohylewie, Grodnie, Mińsku; numizmatyczną kolekcję utrzymywało kolegium jezuickie w Połocku²⁰ oraz wileńskie kolegium pijarskie²¹, gdzie służyły dla celów dydaktycznych. Mimo iż brak bezpośrednich dowodów o pochodzeniu Gabinetu Numizmatycznego Uniwersytetu Wileńskiego, wysoce prawdopodobne jest, że w jakiejś części mógł on być odziedziczony z kolegium jezuickiego wileńskiego, wraz z innymi pomocami szkolnymi.

Michał Brensztejn, opierając się na raporcie kuratora Wileńskiego Okręgu Szkolnego ks. Adama Jerzego Czartoryskiego (1734–1823) pisze, że w 1803 r. w kolekcji były 463 sztuki: 268 „medali” i 195 monet różnych krajów. Według mniemania księcia „zbiór medali, od pewnego czasu zaprowadzony w uniwersytecie”, stopniowo rośnie²². Zebranie 268 medali (albo nawet monet antycznych) w krótkim czasie to niełatwe zadanie. Do tego potrzeba albo niejednego dziesiątka lat kolekcjonowania, albo pozyskania już sformowanej kolekcji²³. Brak jednak wiadomości o rozwoju kolekcji do 1803 r. Wiadomo tylko, że do 1817 r. do kolekcji przybył dar od stolnika W. Ks. Litewskiego, hrabiego Michała Walickiego (1742–1828) — 3000 odcisków monet, medali, kamei²⁴.

W 1803 r., rozpatrując kwestię biblioteki i kolekcji numizmatycznej zmarłego w 1798 r. króla Stanisława Augusta, szkolny wizytator kijowskiej, podolskiej i wołyńskiej guberni Tadeusz Czacki (1765–1813) w raporcie do ks. A. Czartoryskiego zaproponował zakup do powstającego gimnazjum guberni wołyńskiej tylko biblioteki królewskiej oraz instrumentów astronomicznych — jeśli by cenną, ale dla gimnazjum niekonieczną kolekcję numizmatyczną, istniejącą przy tej bibliotece, nabył Uniwersytet Wileński²⁵. W raporcie swym Czacki akcentuje jednak niechęć sprzedawcy do wydzielenia z całości królewskich zbiorów jednej grupy, tj. kolekcji numizmatycznej, która kosztować miała tyle samo, co biblioteka — 7500 czerwonych zł. Nie wiemy, jakie rozmowy prowadzono, ale w 1805 r. tak biblioteka, jak i kolekcja numizmatyczna (17 928 egz.) została zakupiona przez Tadeusza Czackiego do Gimnazjum Wołyńskiego w Krzemieńcu, do specjalnie tam urządzonego Gabinetu Numizma-

---

¹⁹ Oko, *o.c.*, s. 406.

²⁰ Gużalowski, *o.c.*, s. 57.

²¹ Duksa, *o.c.*, s. 148.

²² Brensztejn, *o.c.*, s. 64. Te same liczby podaje Antoni Ryszard, *o.c.*, s. 366. Pod słowem „medale” kryją się nie tylko właściwe medale, ale i antyczne monety. Potwierdzeniem tego są podliczenia składu kolekcji z 1826 r. zawarte w rozdziale tego artykułu: „Minckabinet przy uniwersyteckiej bibliotece (1817–1832)”.

²³ Prawdopodobne tempo wzrostu kolekcji można prześledzić na podstawie danych z lat 1820–1832 (zob. tabelę). Przez 12 lat kolekcja medali wzrosła o 39 egz., a od 1803 r. (pierwsze znane liczby dotyczące kolekcji), tj. przez 29 lat — o 59 medali. Średnio, co roku do kolekcji przybywały 2–3 medale. W takim przypadku, by zebrać 268 medali, uniwersytetowi potrzeba by ponad 80 lat.

²⁴ Bieliński, *o.c.*, T. I, 1899–1900, s. 156; Brensztejn, *o.c.*, s. 64.

²⁵ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 38, k. 4v.

tycznego²⁶. Już później, w latach 1828–1834, cała krzemieniecka kolekcja numizmatyczna przebywała w Uniwersytecie Wileńskim, o czym mowa będzie dalej.

Jerzy Kolendo²⁷ słusznie dementuje błędną informację, podaną przez J. Oko i A. Szantyra, że w 1805 r. Uniwersytet Wileński za pośrednictwem G. E. Grodka nabył kolekcję numizmatyczną od T. Czackiego (monety antyczne, wraz z katalogiem na 350 stronach). W archiwach nie udało się znaleźć potwierdzenia zakupu przez uniwersytet ani monet z kolekcji Stanisława Augusta, ani części prywatnej kolekcji T. Czackiego.

3. GABINET NUMIZMATYCZNY PRZY BIBLIOTECE UNIWERSYTECKIEJ (1817–1832)

Według rozporządzenia z 10 lipca 1817 r., podpisanego przez rektora Uniwersytetu Szymona Malewskiego (1759–1832), „numizmata, medale miedziane, srebrne i złote, oraz impressye różnych medalów”, będące pod pieczęcią prof. J. Mickiewicza aż do jego śmierci (1817), zostały przekazane do biblioteki uniwersyteckiej i oddane pod opiekę prof. G. E. Grodka. Przekazanie kolekcji poruczono adiunktom Kazimierzowi Kontrymowi (1777?–1836) i Szymonowi Feliksowi Żukowskiemu (1782–1834). Ponieważ w chwili przekazania kolekcji nie znaleziono jej spisu wykonanego przez J. Mickiewicza — ani w rozporządzeniu, ani w rocznym sprawozdaniu prefekta biblioteki nie wymieniono liczby numizmatów²⁸. Według M. Brensztejny w tym czasie w kolekcji było 725 egz., nie licząc 3000 odcisków monet, medali i kamei²⁹. Oznacza to, że od 1803 do 1817 r. do kolekcji przybyły 262 egzemplarze.

Po przeniesieniu biblioteki w 1818 r. do odnowionej auli akademickiej, kolekcja numizmatyczna i zbiór starożytności mieścił się w gabinecie prof. Grodka, i stąd często gabinet prefekta biblioteki nazywano „salą numizmatyczną” lub „gabinetem numizmatyki”³⁰. Do przechowywania kolekcji, wraz z niezbędnymi meblami dla nowej biblioteki, prof. Grodek zamówił „stoły” ze szkłem i szafeczkami, a także cztery duże „pulpity”, zaprojektowane przez prof. Jana Rustema³¹. Robotę wykonał stolarz Skurczyński³². Stoły, pulpity i inne meble były lakierowane kolorem „mahoniowym” i ponumerowane, co wykonał lakiernik Jan Chrościcki³³. Do zamknięcia uniwersytetu

---

²⁶ J. Kolendo, *Studia z dziejów numizmatyki. Zbiory w Krzemieńcu, „Archeologia”*, T. 20: 1969, s. 92–106 i reed. uzup. w: tegoż, *Świat antyczny i barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością*, T. II, Warszawa 1998, s. 143–158 i M. Męclewska, *O zapracowanych kustoszach i leniwych kancelistach (przyczynek do dziejów kolekcji numizmatycznej Stanisława Augusta)*, [w:] *Arx Felicitatis. Księga ku czci Profesora Andrzeja Rottermunda...*, Warszawa 2001, s. 381–385.

²⁷ Kolendo, *o.c.*, przyp. 37 i 38 (dotyczy cyt. wyżej prac J. Oko, s. 406 i A. Szantyra, s. 265).

²⁸ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 69, k. 191, 215.

²⁹ Brensztejn, *o.c.*, s. 64.

³⁰ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 801, k. 1, 6, 7; b. 2949, k. 199.

³¹ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 251, k. 142v.

³² LVIA, f. 567, ap. 2, b. 251, k. 147v; za wykonanie stołu według projektu przekazanego stolarzowi Skurczyńskiemu zapłacono 3 listopada 1819 r. 40 rubli srebrem (LVIA, f. 721, ap. 2, b. 69, k. 307).

³³ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 801, k. 10; za lakierowanie dwóch dużych stołów dla „Numizmatycznej sali” J. Chrościckiemu zapłacono 20 rubli, za pięć mniejszych — 15 rubli, za numerowanie — 4 ruble.

Ryc. 1. Profesor Godfryd Ernest Grodek (1762–1825). M. Podoliński wg J. Rustema, miedzioryt 143 × 85 mm. Muzeum Narodowe Litwy, inw. no. IMik.116

zbiór numizmatyczny przebywał w gabinecie bibliotekarza; część przechowywana była w „stole” z czterema szklanymi ramami, dwoma skrzynkami i czterema szafeczkami³⁴.

„Gabinet numizmatyczny”, gdzie przechowywano też periodyki biblioteczne, otwarty był codziennie, przy dziennym świetle w godzinach od 10 do 13 i od 15 do 18. Z biblioteki i gabinetu mogli korzystać profesorowie, studenci, honorowi członkowie Uniwersytetu oraz uczniowie gimnazjum wileńskiego³⁵. W sposób oczywisty medale i monety rozłożone pod szkłem przyciągały uwagę. Potwierdza to duża liczba podarowanych eksponatów właśnie od osób spośród wyżej wymienionych, o czym mowa będzie dalej.

Kolekcję numizmatyczną pod kierownictwem prof. Grodka „porządkowali i katalogowali” różni adiunkci uniwersytetu³⁶. Z raportu profesora wiadomo, że ok. 1820–1821 r.

³⁴ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 2949, k. 199.

³⁵ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 177.

³⁶ Brensztejn, *o.c.*, s. 64.

zbiór monet nowszych czasów opracowywał adiunkt S. Żukowski, a pozostała część kolekcji z pewnością była pod opieką samego Grodka³⁷.

Prof. Grodek planował wykorzystać monety do wykładów już w 1805 r., lecz w istocie dopiero w 1819/1820 r. do wykładów z archeologii dołączono kurs numizmatyki antycznej³⁸.

Po śmierci prof. G. E. Grodka jego miejsce zajął czasowo S. Żukowski, a od 4 czerwca 1826 r. na bibliotekarza wyznaczony został uczeń profesora, wilnianin Ludwik Sobolewski (1791–1830)³⁹. Przy przekazywaniu prac i majątku od Żukowskiego 23 czerwca 1826 r. sporządzono raport⁴⁰, gdzie zapisano 2403 egz.⁴¹ — w tym „monety starożytnej” 752 egz.⁴², z czego srebrnych 590, miedzianych 156. Monet nowszych czasów było 1369, z nich złotych — 3, srebrnych — 966 (w tym bilonowe), miedzianych — 400; medali — 282⁴³, w nich złotych i złożonych 6, srebrnych 149, imitacji (?) srebra 9, miedzianych — 79 (jeden złożony), ołowianych i brązowych 39. Liczba materiałów pomocniczych gabinetu — kolekcji odcisków w „siarce” nie jest podana, wspomniano tylko „kolekcję wycisków siarczanych we 43^{ch} pudełkach” i że potrzebna jest dla nich nowa szafa⁴⁴.

Pracownikom biblioteki brakowało czasu na poważne zajęcie się zbiorem numizmatycznym, toteż znajdował się on w pewnym nieporządku. W raporcie zauważono, że przez prof. Grodka „zadeterminowane i spisane zostały” tylko 362 antyczne monety⁴⁵; monety nowsze i medale nie były posortowane, a liczne dublety drobnych srebrnych i miedzianych monet nie wydzielone. Nie było rejestru (inwentarza) całego Gabinetu

³⁷ LVIA, f. 721, ap. 1, b. 92, k. 31–32.

³⁸ Szantyř, o.c., s. 131; autor niepewnie sądzi, że numizmatyka mogła być wykładana łącznie z epigrafiką, w kursie encyklopedii filologii w 1824/1825 r.

³⁹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 294, 381.

⁴⁰ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 385.

⁴¹ Jeśli przyjąć, że w latach 1827–1831 do biblioteki przybyły 454 monety i medale (zob. tabela), a wg ksiąg inwentarzowych, spisanych pod koniec istnienia uniwersytetu, w Minckabiniecie zarejestrowano 4158 egz. (tj. o 1301 egz. więcej), to można przypuszczać, że w 1826 r. do spisu kolekcji nie włączono dubletów monet nowożytnych, które, jak wynika z raportu, nie były wydzielone i nie miały opisu. Na pewno o tym była mowa, gdy pisano o pracy (porządkowanie i inwentaryzacja) A. Jochera i B. Zajączkowskiego nad monetami nowszych czasów, w liczbie ok. 2000 egz. (LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3700, k. 1). Nie można jednak odrzucić i tej możliwości, że przyrost kolekcji Minckabinetu powstał inną drogą.

⁴² Taką liczbę podano w raporcie, choć suma srebrnych (590) i miedzianych (156) wynosi 746 egz.

⁴³ Jak wyżej wspomniano, w 1803 r. w kolekcji odnotowano 268 „medali”, w 1826 r. — 282 medale, to jest w okresie 1803–1826 przybyło 14 egz. Jednak wg danych o nabytkach (zob. tabela), tylko w latach 1820–1825 przyjęto 22 medale, a z książki darów za lata 1792–1832 wiadomo, że w latach 1815–1816 podarowano 3 medale (LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 12, 13), z czego wynika, że w 1803 r. do „medali” mogła być zaliczona jakaś ilość monet, sądzimy, że antycznych.

⁴⁴ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 385.

⁴⁵ Spis prof. Grodka zapewne nie był katalogiem kolekcji monet antycznych, lecz raczej naukowymi notatkami na bazie kolekcji, bo nie byłoby potrzeby sporządzenia nowego katalogu, który najwidoczniej wykonał A. Bohatkiewicz, spisując zresztą także tylko część antycznej kolekcji (471 pozycji): „Catalogus Numorum Veterum qui in Bibliotheca Caesareae Universitatis Vilmensis asservantur” (LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3826).

numizmatycznego poza dokładnym spisem kolekcji 165 monet i medali podarowanych w 1822 r. przez Marcina Ważyńskiego, marszałka powiatu oszmiańskiego⁴⁶.

W końcu 1827 r. powstał komitet do dokładnego opisania zbioru numizmatycznego. Jak można sądzić z dekretu rektora Wacława Pelikana (1790–1873) dla bibliotekarza Sobolewskiego, uniwersytet otrzymał nakaz sporządzenia spisów od kuratora Wileńskiego Okręgu Szkolnego 5 października 1827 r. „w celu wypełnienia rozkazu Jego Cesarskiej Wysokości”⁴⁷. W skład komitetu, obok Ludwika Sobolewskiego, Adama Benedykta Jochera (1790–1860), Wiktora [tak w dokumentach — D. G.] Aleksandra Bohatkiewicza (1798–1831), wesłi Szymon Feliks Żukowski, prof. Michał Bobrowski (1784–1848), Paweł Kukolnik (1795–1884), adiunkci Jan Stanisław Kostka Hryniewicz (1791–1866) i Walerian Górski (1790–1874)⁴⁸. Z listu rektora wynika, że komitetowi przekazano konkretne wskazówki co do opisów: 1/ „żeby medale opisano dokładnie, tj. ze wskazaniem metalu, z jakiej okazji wykonany, co na nich wyobrażono i jakie noszą napisy”, 2/ „żeby przy napisach w azjatyckich językach były tłumaczenia na rosyjski”, 3/ żeby spisy zrobione były w ten sposób, by mogły być przedstawione w pierwospisie „na błagousmotrienie Jego Imperatorskiego Wielicztwa”⁴⁹.

Zaraz po otrzymaniu nakazu od rektora W. Pelikana o przygotowaniu katalogów, L. Sobolewski przesłał mu rejestr połowy opisanych „medalów starożytnych” (antycznych monet), najszybciej wykonany przez A. Bohatkiewicza, i zajął się opisem zbioru medali⁵⁰. Praca była intensywnie kontynuowana w 1828 r. Oprócz własnej, wileńskiej uniwersyteckiej kolekcji, komisja bardziej zajęta była opisaniem kolekcji Liceum Wołyńskiego⁵¹. Choć rektor „zalecał” Sobolewskiemu spisy wykonać i „dostawić (...) w krótkim czasie”⁵², praca ta wymagała prawie dwóch lat, z czego ponad rok zajęło opisanie kolekcji Liceum Wołyńskiego⁵³.

4. MINCKABINET PO ZAMKNIĘCIU UNIWERSYTETU WILEŃSKIEGO (1832–1835)

Po zamknięciu Uniwersytetu Wileńskiego 5 maja 1832 r. wydano ukaz o podziale biblioteki, gabinetów i innych uczelnianych pomocy naukowych między wileńskie Akademie — Duchowną Rzymsko-Katolicką i Medyczno-Chirurgiczną, a także dla planowanego „Białoruskiego Liceum” w Orszy, do którego już w 1828 r. chciano przenieść kolekcję Liceum Wołyńskiego, przywiezioną do Wilna tylko w celu uporządkowania

⁴⁶ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 385.

⁴⁷ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 55.

⁴⁸ B r e n s z t e j n, *o.c.*, s. 79.

⁴⁹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 55–55v.

⁵⁰ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 74; oba spisy zachowały się pod nazwą „Catalogus Numorum Veterum qui in Bibliotheca Caesareae Universitatis Vilnensis asservantur”. Rękopis jest nie datowany i nie podpisany; ponieważ nie włączono doń medali z 1828 r., można sądzić, że powstał w końcu 1827 r. lub w samym początku 1828 r. (LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3826).

⁵¹ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 2949, k. 197.

⁵² LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 55.

⁵³ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3100, k. 9. Ta dwuletnia praca nie pozostała bez nagrody i w początku 1830 r. prof. M. Bobrowski otrzymał pierścień z brylantem, P. Kukolnik 750 rubli srebrem, A. Bohatkiewicz, S. Żukowski, S. Hryniewicz — po 500 rubli srebrem, W. Górski 300 rubli srebrem (B r e n s z t e j n, *o.c.*, s. 79); także A. Jocher „za trud przy opisanii medali i monet został „всемилостивѣйше” nagrodzony jednorazową wypłatą 500 rub. srebr.” (LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3700, k. 12).

i sporządzenia spisów⁵⁴. Przez rok bez mała Minckabinet był zapieczętowany w gabinecie bibliotekarza, i według słów kuratora Białoruskiego Okręgu Szkolnego w Akademii nie było urzędnika, któremu można by zlecić przejęcie kolekcji od bibliotekarza P. Kukolnika⁵⁵. W 1834 r. władze zrezygnowały z projektu utworzenia liceum w Orszy, uważając, że potrzeby w zakresie szkół wyższych okręgu spełni powstający w tym czasie uniwersytet kijowski⁵⁶.

„Rozsortowaniem” Minckabinetu byłego Uniwersytetu, który zdaniem bibliotekarza Bohatkiewicza znajdował się w wielkim nieporządku, zajęli się A. Jocher, który od momentu zamknięcia Uniwersytetu pełnił funkcję starszego pomocnika biblioteki Medyczo-Chirurgicznej Akademii, i młodszy pomocnik tejże biblioteki, Bazyl Zajączkowski (ur. 1795)⁵⁷.

Oprócz rozdzielenia materiału⁵⁸ „oni sami opisali około 2000 dawnych i nowszych numizmatów, które nie były zawarte w katalogu Bohatkiewicza”. Pracowali dziennie po 6, 8, nawet 10 godzin. Za pracę, jaką trudzili się trzy i pół roku, P. Kukolnik postanowił nagrodzić ich „po 500 rubli srebrem jednorazowo”⁵⁹. W pracy nad numizmatami szczególnie należy wyróżnić pomocnika bibliotekarza Adama Jochera, który odegrał główną rolę przy systematyzowaniu i opisaniu 2000 eksponatów. Jeśli w głównym spisie były antyczne monety i medale⁶⁰, to można sądzić, że głównym zadaniem Jochera było opracowanie monet nowożytnych.

Zauważmy, że w początkach pracy kuratorom nakazano nie mieszać kolekcji Uniwersytetu Wileńskiego i Liceum Wołyńskiego, tak aby można było przejąć zbiór Liceum na podstawie oddzielnych spisów, z powrotem zapieczętować i odesłać do Liceum, którego działalność zamierzano wznowić w Kijowie (dokument z 8 lutego 1833 r. nazywa przyszłą wyższą szkołę w Kijowie liceum, później, w 1834 r. mówi się już o uniwersytecie)⁶¹. Te monety z kolekcji Liceum, które przez niedopatrzenie A. Bohatkiewicza zostały włączone do katalogu monet antycznych Uniwersytetu, zostały wyjęte i przekazane prof. Maksymilianowi Jakubowiczowi do Kijowa⁶².

Wedle raportów pełniącego od 10 października 1834 r. nadzór nad była biblioteką Uniwersytetu Wileńskiego P. Kukolnika, księgi inwentarzowe kolekcji uniwersyteckiej zostały przepisane w 3 egzemplarzach, na co zużyto 1000 kart papieru. Jeden egzemplarz przeznaczony był „Jewo prewoschoditelstwu” (zapewne przewodniczącemu Tymczasowego Komitetu do Spraw Likwidacji Uczelni, radcy kolegialnemu Michałowi

---

⁵⁴ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3022, k. 3v. W 1833 r. kolekcję Liceum sprawdzał ze spisami przysyłany z Kijowa prof. Jakubowicz. 18 grudnia sporządzono „kwitancję” ze szczegółowym opisem stanu kolekcji.

⁵⁵ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3022, k. 2, 3 — styczeń, luty 1833 r. P. Kukolnikowi, „radcy rzeczywistemu i kawalerowi”, zaproponowano pozostanie w funkcji nadzorca biblioteki i Minckabinetu byłego Uniwersytetu Wileńskiego (LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3022, k. 4v).

⁵⁶ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 423, k. 5v; U. S. P a s e, V. A. C j a p ł o v a, *Belaruskaja naučal'naja akruža*, [w:] *Encykłapedyja gistorii Belarusi*, Minsk 1993, s. 382–383.

⁵⁷ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3700, k. 12, 14–15.

⁵⁸ Bez żadnej zapłaty podzielili oni na trzy części bibliotekę, sporządzili katalogi biblioteki i Minckabinetu.

⁵⁹ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3700, k. 3–3v. Raport P. Kukolnika z 24 grudnia 1835 r.

⁶⁰ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3826.

⁶¹ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3022, k. 3v.

⁶² LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3826, k. 2, 3v, 9v, 10, 19v.

Polińskiemu, 1785–1848), drugi — uniwersytetom, przejmującym zbiór monet i medali, a trzeci miał pozostać „przy aktach byłego Uniwersytetu Wileńskiego”⁶³. Zdecydowano, by „do przepisania katalogów biblioteki i Minckabinetu przyjąć koniecznie osoby znające obce języki, w ostateczności choćby łaciński i francuski”⁶⁴. Stali się nimi: A. Jocher, od czasu zamknięcia uniwersytetu pełniący funkcję starszego pomocnika bibliotekarza Medyczo–Chirurgicznej Akademii, i tytułarny radca B. Zajączkowski — młodszy pomocnik teje biblioteki⁶⁵.

Zdaniem M. Brensztejn dwuletnia praca komisji likwidacyjnej została zakończona raportem o skontrolowaniu i zdaniu kolekcji Liceum Wołyńskiego 24 kwietnia 1835 r.⁶⁶ Należy to uściślić: bibliotekarz Uniwersytetu Kijowskiego (a wcześniej Liceum Wołyńskiego) Paweł Jarkowski (1781–1845), wraz z prof. E. Dornem (z uniwersytetu w Charkowie), kolekcję Uniwersytetu Wileńskiego przyjął dopiero 4–14 sierpnia 1835 r., o czym świadczą jego własne notatki w rękopiśmiennych katalogach⁶⁷. Pod tę datę należy kłaść zakończenie pracy komisji likwidacyjnej i istnienia Gabinetu Numizmatycznego w Uniwersytecie Wileńskim.

M. Brensztejn pisze, że w 1835 r. w bibliotece byłego uniwersytetu były „trzy oddzielne zbiory”: 1/ Uniwersytetu Wileńskiego, 2000 egz., które opisali A. Jocher i B. Zajączkowski w 1834 r., a sama kolekcja została rozdzielona między uniwersytety charkowski i kijowski; 2/ Liceum Wołyńskiego, w 1835 r. przekazana Jakubowiczowi (a w innych dokumentach — P. Jarkowskiemu) — ponad 18.000 egz.⁶⁸; 3/ czasowo przechowywane w gabinecie bibliotekarza monety i medale przeznaczone do oddania do gimnazjów i szkół powiatowych Wileńskiego Okręgu Szkolnego, za co odpowiedzialny był P. Kukolnik. Według Brensztejn CesarSKI Uniwersytet św. Włodzimierza w Kijowie otrzymał z Uniwersytetu Wileńskiego 19.939, a charkowski — 1500 egz.⁶⁹ W rękopiśmiennych katalogach Minckabinetu odnotowano, że kolekcja wileńska składała się z 4158 medali i monet. Dla Kijowa przeznaczono 2124 egz., dla Charkowa proponowano 2034 egz., zaś ostatecznego podziału i przekazania dubletów do Charkowa zamierzano dokonać w Kijowie, „przy tworzeniu Minckabinetu Uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie”⁷⁰.

Do zamknięcia Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego, przez 15 lat od momentu przekazania Minckabinetu z Gabinetu Fizyki do uniwersyteckiej Biblioteki (1817–1832), kolekcja wzrosła pięć i pół raza. Przeciętnie w roku przybywało 227 egz.⁷¹

---

⁶³ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 423, k. 2, 3.

⁶⁴ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 423, k. 3.

⁶⁵ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3700, k. 12, 14–15.

⁶⁶ Brensztejn, *o.c.*, s. 95.

⁶⁷ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807, k. 86v; f. 567, ap. 2, b. 3821, k. 44v; f. 567, ap. 2, b. 3823, k. 36.

⁶⁸ Wg sprawozdania P. Jarkowskiego, przyjmującego kolekcję Liceum Wołyńskiego, w krzemienieckiej kolekcji było 18.213 egz.: „17.634 numizmaty i 579 innych eksponatów” (Jauševa–Omel’jančik, *o.c.*, s. 111).

⁶⁹ Brensztejn, *o.c.*, s. 94.

⁷⁰ LVIA f. 567, ap. 2, b. 3821, k. 24, 44v.

⁷¹ Dla porównania i jaśniejszego przedstawienia rozwoju kolekcji można posłużyć się analogią współczesną (wykorzystano nie opublikowane materiały z litewskich muzeów). W 2000 r. 23 muzea pozyskały 21.764 numizmatów. Jeśli wielki skarb z Wilna (ul. Tiltlo, 1999 r., 15.950 egz., ukryty po 1698), tworzący 73,29% nabytków, potraktować jak jeden obiekt, to muzea Litwy w jednym roku pozyskały 5815 egz., a rocznie — średnio 253 numizmaty.

5. NUMIZMATYCZNA KOLEKCJA CESARSKIEGO UNIwersYTETU WILEŃSKIEGO WEDŁUG KATALOGÓW RĘKOPIŚMIENNYCH Z 1835 R.

Trzy rękopiśmienne katalogi — w istocie księgi inwentarzowe — sporządzone w celu przekazania monet i medali do uniwersytetów w Charkowie i Kijowie (św. Włodzimierza), pozwalają na zapoznanie się z kolekcją⁷². W 1835 r. bibliotekarz P. Jarkowski przyjął 848 monet antycznych, 2983 egz. monet średniowiecznych i nowszych czasów oraz 327 medali (razem 4158 sztuk).

Wyobrażenie o ówczesnych zasadach klasyfikacji dają rubryki katalogów. Antyczne monety („starożytne numizmaty”) oddzielone są od numizmatyki czasów nowszych, również osobno opisane są medale.

„Katalog starożytnych numizmatów (...) przekazanych w rejestrze cesarskiemu uniwersytetowi św. Włodzimierza”, podpisany 10 sierpnia 1835, składa się z dwóch części: „medali” (w katalogu opisane monety) w liczbie 427 egz. przeznaczonych dla Kijowa⁷³ i 421 monet — dla Charkowa⁷⁴. Łącznie więc w Minckabinecie Uniwersytetu Wileńskiego było 848 monet antycznych, w tym — 37 greckich. Wśród przekazanych do Kijowa była jedna moneta złota — Konstantyna III (407–411), 262 srebrne, jedna srebrna złożona, jedna — subaerata, 159 miedzianych i dwie — ołowiane⁷⁵. Między przekazanymi do Charkowa było: 329 monet srebrnych, 81 miedzianych, trzy ołowiane, jedna — subaerata, przy 6 monetach metalu nie określono. Do monet antycznych dołączono 2 brakteaty (*Numus bracteatus*).

Monety antyczne atrybuowano wedle zasad ustalonych przez wiedeńskiego numizmatyka Josepha Hilariusza Eckhela (1737–1798), którego szczególnie cenili prof. G. E. Grodek i z którego imieniem wiążemy dziś powstanie nauki numizmatycznej. Monety sklasyfikowano następująco: 1/ monety greckie — według porządku geograficznego; 2/ monety rzymskie — chronologicznie (według władców), od Juliusza Cezara do Anasztajusza. Katalog napisany jest po łacinie. Opisano awers, rewers, podano metal (*AR, AE, AR subaerata, Aur, Arg, inaur*), w niektórych przypadkach zawarto krótkie komentarze (*bis perforatis; pricipi iuventutis* i in.). Z powodu złego stanu zachowania nie określono 69 „startych” monet (*Numi detriti*). Trzeba zauważyć, że także wśród monet określonych bardzo często są egzemplarze wytarte (*Numi atriti*).

Duża liczba (20% kolekcji) monet antycznych, które rzadko pojawiają się w znaleziskach na Litwie (szczególnie — srebrne greckie i rzymskie), wskazuje, że kolekcję traktowano jako pinakotekę, ilustrującą wydarzenia dawnej historii i z pewnością monety te kompletowano za granicą.

Obraz kolekcji „rosyjskich” (udzielných księstw i cesarstwa rosyjskiego), „polskich” (Polski i Litwy) oraz „szwedzkich” (królestwa i władztw nadbałtyckich), a także monet innych 18 państw, dają dwa osobne katalogi „nowszych monet i medali” — z przeznaczeniem dla uniwersytetu w Charkowie, z datą 4 sierpnia 1835 r. i dla uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie z 14 sierpnia 1835 r.⁷⁶ Katalogi pisane są

⁷² LVIA f. 567, ap. 2, b. 3807, 3821, 3823.

⁷³ LVIA f. 567, ap. 2, b. 3821, k. 2–24 (pozycje N° 1–31).

⁷⁴ LVIA f. 567, ap. 2, b. 3821, k. 25–44v (pozycje N° 32–427).

⁷⁵ Mogły to być np. ołowiane pieczęcie — bizantyjskie bulle.

⁷⁶ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807 (dla Uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie); f. 567, ap. 2, b. 3823 (dla Uniwersytetu w Charkowie).

po rosyjsku, według podziału geograficznego i potem chronologicznie według władców. Oprócz opisu awersu i rewersu, czasem obrzeża, wskazany jest metal, masa w drachmach i granach, średnica w liniach (linia = 1/10 cala). Nie notowano proveniencji obiektów. Do Kijowa postanowiono przekazać 1459 monet: „polskich” — 353 egz., „rosyjskich” — 300 egz., „szwedzkich” — 133 egz. Najliczniejsza była grupa monet „niemieckich” oraz „brandenburskich i pruskich” — 312 i 110 egz. (łącznie 422 egz.). Dla Charkowa przeznaczono 1524 egz. Wśród nich „polskich” — 656 egz., „rosyjskich” — 323 egz., „szwedzkich” — 284 egz., grupa niemiecka nie była liczna, jak w części dla Kijowa — tylko 101 egz. („niemieckiego cesarstwa” — 17 egz., „pruskich” — 50 egz., „różnych władztw niemieckich” — 19 egz., „saskich” — 15 egz.)⁷⁷.

Oprócz tych najliczniejszych grup monet nowszych podzielonych między Kijów i Charków, w Minckabiniecie wileńskim były także: „monety wschodnie” — 76 egz., „tatarskie” — 48 egz., „francuskie” — 35 egz., „włoskie” — 34 egz., „arabskie” — 33 egz., „angielskie” — 19 egz., „szwajcarskie” — 18 egz., „duńskie” — 15 egz., „tureckie” — 15 egz., „hiszpańskie” — 14 egz., „mołdawskie” — 9 egz., „czeskie” — 6 egz., „Niderlandów austriackich” — 6 egz., „Niderlandów Zjednoczonych” — 6 egz., „węgierskich” — 3 egz., „portugalskie” — 6 egz., „Północno-amerykańskich stanów zjednoczonych” — 2 egz., „żydowskich” — 2 egz., „mongolska” — 1 egz. oraz „rozmaitych” (nieokreślonych) — 10 egz.

Wśród monet były cztery nowogrodzkie grzywny pieniężne ze skarbu z Riazania⁷⁸: trzy z nich długości 6 cali — 152 mm, masy w łutach: 14¹/₂ (= 185,6 g), 15 (= 191,955 g), 15 1/8 (1/8 niewiarygodna) (= 193,55 g), a jedna długości 6 cali i 5 linii (= 165 mm) o masie 15¹/₄ łuta (1/4 niewiarygodna) (= 195,15 g). Grzywny przeznaczone były dla uniwersytetu św. Włodzimierza⁷⁹. Wśród monet także przeznaczonych dla Kijowa, należy wymienić toruńską donatywę Jana Kazimierza z 1659 r. i hiszpański półtalar Karola V z kontrasygnaturą Zygmunta Augusta z 1564 r. O tej ostatniej monecie pozostał też komentarz „z czego [z kontrasygnatury] można wnioskować, że ta moneta należała do Gabinetu Polskiego Króla Zygmunta Augusta”⁸⁰.

Wśród monet rosyjskich, oprócz denieg (Nowogrodu, Pskowa) i carskich kopiejek XV–XVII w., w zbiorze były rubel i półpołtyny Aleksego Michajłowicza z 1654 r., liwonezy z 1757 r. o nominałach 48, 4 i 2 kopiejki.

Znaczna część katalogów poświęconych medalom podzielona jest na tematy. Wydzielono grupy medali: „Rosyjskich władców”, „Polskich królów”, „Szwedzkich, Pruskich, Niemieckich i innych krajów”, „Na pamiątkę sławnych ludzi”, „Na pamiątkę ważniejszych wydarzeń”, „Odnoszące się do Religii, alegoryczne i satyryczne”⁸¹.

⁷⁷ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807, k. 86v; f. 567, ap. 2, b. 3823, k. 37.

⁷⁸ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 1644, k. 10.

⁷⁹ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807, k. 1.

⁸⁰ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807, k. 80. W rzeczywistości, monety były kontramarkowane w mennicy W. Ks. Litewskiego w Wilnie, w 1564 r., dla nadania im przymusowego kursu. Zapiska ta dała nam wiedzę, że praktyka kontramarkowania monet kolekcjonerskich, powstała w końcu XV – i 1. połowie XVI w., była dobrze znana personelowi wileńskiej biblioteki na początku XIX w.

⁸¹ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807, k. 118.

W zbiorze było 7 złotych medali (jedna — donatywa) Rosji i Polski XVII–XIX w. Wśród nich — unikalny (w złocie, literatura zna tylko srebrne lub brązowe⁸²) medal poświęcony znanemu astronomowi, profesorowi Uniwersytetu Wileńskiego Marcinowi Poczobutowi (1728–1810), wykonany na życzenie Stanisława Augusta przez warszawskiego medaliera Jana Filipa Holzhaeussera w 1775 r. Jedyne złoty egzemplarz król z pewnością osobiście przesłał uczonemu, jak to czynił w innych udokumentowanych przypadkach wobec osób szczególnie zasłużonych. W Wilnie był także jeden spośród wybitych 50 sztuk złotych medali na 250-lecie powstania i 25-lecie wznowienia działalności Uniwersytetu Wileńskiego, roboty Fiodora Tołstoja (1783–1873). Teraz te rarytasy przechowywane są w zbiorze Narodowego Muzeum Historii Ukrainy (wcześniej w jego oddziale — Historycznym Muzeum Drogocенności Ukrainy)⁸³. W kolekcji medali były też „żetony rozliczeniowe” (zapewne też norymberskie). Do Kijowa przeznaczonych było 238, do Charkowa — 89 medali.

Wśród srebrnych medali należy wymienić dzieła Jana Hoehna młodszego, poświęcone Janowi Kazimierzowi i koronacji Jana III Sobieskiego i jego żony Marii Kazimierzy, bite w 1676 r., a także ślubny medal Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Eleonory Marii z 1670 r. (nieznanego medaliera).

Dużą liczbę polskich medali czasów króla Stanisława Augusta można związać z aktywnością monarchy na polu mecenatu artystycznego, w którym niepoślednią rolę odgrywało medalierstwo. Z pewnością sprzyjało temu założenie przez króla mennicy w Warszawie w 1766 r., gdzie z inicjatywy monarszej powstawały medale mające oddziaływać nie tylko walorami estetycznymi i propagandowymi, ale i przekazywać ważne treści oraz pełnić funkcję szczególnej nagrody⁸⁴. W kolekcji Uniwersytetu Wileńskiego liczne były dzieła nadwornego medaliera Jana Filipa Holzhaeussera wybite w srebrze: medal koronacyjny 1765/1766 r., medale nagrodowe „Signatum hoc memori pestore munus habe. Ovid.”, „Diligentiae”, „Merentibus” (trzech rozmiarów), medale bite w 1771 r. dla reformatora polskiego systemu szkolnego Stanisława Konarskiego, marszałka księcia Stanisława Lubomirskiego, dla Jana Ludwika Regemanna, medal dla poetów Adama Naruszewicza i Macieja Sarbiewskiego i in.⁸⁵

W kolekcji znajdowało się również kilka medali Jana Jakuba Reichla, Karola Baerenda, François Augustina Caunois i in.⁸⁶

Osobliwością zbioru była znaczna liczba pieniędzy niedawnego czasu, wśród nich papierowych biletów skarbowych z 1794 r. rządu Tadeusza Kościuszki, z których naj-

---

⁸² A. Więcek, *Jan Filip Holzhaeusser (1741–1792), nadworny medalier króla Stanisława Augusta Poniatowskiego*, Warszawa 1993, s. 56, poz. 42. Srebrne i brązowe medale były także w uniwersyteckiej kolekcji (LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807).

⁸³ L. P. Grinevič, *Zolotyje medali Stanisława Augusta Poniatovskogo v sobrannii Muzeja Istoričeskich Dragocennostej Ukrainy*, [w:] Białoruś, Litwa, Polska, Ukraina. *Wspólne dzieje pieniądza. Supraśl 20–22 X 1994. Materiały z I Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej*, Warszawa 1996, s. 77; V. Ruzas, *Lietuva medaliuose XVI a. – XX a. pradžia*, Vilnius 1998, s. 170–171, nr 391, 392.

⁸⁴ A. Więcek, *Dzieje sztuki medalierskiej w Polsce*, Kraków 1972, s. 166–168, 179.

⁸⁵ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807; Więcek, *Jan Filip Holzhaeusser*, poz. 35, 37–39, 42, 44, 46–48.

⁸⁶ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3823, 3807.

wyższy nominal — 100 złotych polskich, w 20 egz. przeznaczono dla Kijowa, a 38 — dla Charkowa⁸⁷. Bilety te dokładnie opisano, podając ich serie i numery.

6. NABYTKI MINCKABINETU

W księgach rękopiśmiennych Uniwersytetu Wileńskiego brak danych o pochodzeniu monet i medali. Niektóre dane znaleźć można w księgach darów dla biblioteki i w sprawozdaniach z jej działalności⁸⁸.

Monety i medale napływały do Minckabinetu różnymi drogami: jako dary, przekazywane decyzją Ministerstwa Oświecenia Narodowego lub z nakazu kierownictwa Uniwersytetu, a także w drodze zakupów.

Niewątpliwie głównym źródłem nabytków były dary osób prywatnych. Pierwszy dar dla biblioteki Uniwersytetu odnotowano w dzienniku biblioteki z 1815 r., kiedy Gabinet Numizmatyczny znajdował się jeszcze w Gabinetcie Fizyki pod opieką prof. J. Mickiewicza. Generał-major Ewgenij Gołowin (1782–1858) podarował medal wybity w Paryżu na cześć cesarza Aleksandra I⁸⁹. Pamiętając zaś o tym, że Gołowin był uczestnikiem kampanii 1807–1812 r., potem wojskowym gubernatorem Warszawy (1828–1837) i generał-gubernatorem „Kraju Przybałtyckiego” (od 1845)⁹⁰, że miał swój udział w zdławieniu powstania listopadowego w 1831 r. — to jego przychylność okazana uniwersytetowi, zamkniętemu w następstwie tego powstania, staje się dość symboliczna.

Wśród osobistości epoki, które obdarzyły swoją uwagą Minckabinet, znajdujemy: prałata i archidiacona wileńskiej katedry Michała Dłuskiego (1760–1821)⁹¹; znanego publicystę i wolnomularza Jana Chodźkę (1777–1851)⁹²; pisarza, działacza społecznego, aktywnego członka Towarzystwa Szubrawców i łóż masońskich hrabiego Adama Chreptowicza (1768–1844)⁹³; bibliofila, dziedzica bogatych zbiorów Joachima Chreptowicza (1729–1812) w Szorsach, ostatniego kanclerza W. Ks. Litewskiego. Znany działacz polityczny i mecenas, posiadający jedną z cenniejszych kolekcji numizmatycznych, książkę Henryk Lubomirski (1777–1850) przysłał bibliotece w darze medale srebrny i brązowy, bite w Wiedniu na cześć bibliofila, historyka i fundatora Zakładu Narodowego im. Osso-

⁸⁷ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 3807, k. 86v; f. 567, ap. 2, b. 3823, k. 37.

⁸⁸ LVIA, f. 721, ap. 1, b. 731: „О нумизматах принесенных в даръ для Минцкабинета при Виленскимъ Университетомъ 1828–1829”; LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68: „Книга учета даров, поступивших от разныхъ лицъ Библиотеки Виленского университета и частично переданныхъ Научнымъ кабинетамъ за 1792–1832”; LVIA, f. 721, ap. 2, b. 69: „Рукописный сборникъ списковъ книгъ, расписокъ, счетовъ, обязательствъ, распоряжений по управлению Библиотекой Виленского Университета. 1799–1820”; LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72: „Дело о заведывании Библиотекой Виленского Университета за 1821–1826 гг.”; LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75: „Дело о заведывании библиотеккой Виленского университета за 1827–1832 гг.”

⁸⁹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 12.

⁹⁰ Gołowin: *Encyklopedičeskij slovar'*, Wyd. Brockhaus, T. 9, s. 70.

⁹¹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 15v: w 1820 r. podarował 4 stare srebrne i miedziane monety.

⁹² LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 16: w 1821 r. podarował srebrny medal bity w Warszawie w 1815 r. na cześć Aleksandra I (1801–1825).

⁹³ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 25: w 1830 r. przekazał do Biblioteki uniwersyteckiej „staro-dawne tatarskie i perskie” monety: 25 srebrnych i 55 miedzianych, „z niezrozumiałymi napisami”.

lińskich, hrabiego Józefa Maksymiliana Ossolińskiego⁹⁴. Wileński kanonik i wybitny członek Uniwersytetu Wileńskiego, w przeszłości działacz społeczny W. Ks. Litewskiego, Paweł Brzostowski (1739–1827) podarował historyczne pamiątki i dwa żelazne medale z portretami Tadeusza Kościuszki i Józefa Poniatowskiego⁹⁵. Książę Konstanty Radziwiłł (1793–1869) ofiarował medal srebrny bity w Warszawie z okazji śmierci Aleksandra I⁹⁶. Petersburski rzeźbiarz, medalier, wiceprezes Akademii Sztuk Pięknych F. Tolstoj w 1829 r. podarował uniwersytetowi dwa srebrne medale bite w 1823 r. na pamiątkę otwarcia drogi Warszawa–Brześć⁹⁷.

W 1816 r. astronom, profesor Uniwersytetu Wileńskiego Jan Śniadecki (1756–1830) przekazał dwa medale srebrne z portretami Samuela Bogumiła Lindego i Onufrego Kopczyńskiego⁹⁸, w 1823 r. — srebrny medal z podobizną generała Stanisława Mokronowskiego, w specjalnym bukszpanowym pudełeczku⁹⁹. „Miedziany” medal z portretem Jana Kaspara Lavatera z 1798 r. i medal wybity w Rzymie dla upamiętnienia śmierci włoskiego rzeźbiarza Antonio Canovy podarował dla Minckabinetu znany portrecista, wykładowca katedry rysunku Uniwersytetu Wileńskiego prof. Jan Rustem (1762–1835)¹⁰⁰. W dzienniku biblioteki odnotowano, że medal ten przysłał na Litwę senator Michał Kleofas Ogiński (1765–1833)¹⁰¹.

Medale i monety ofiarowywali biblioteczni rodzimej *Alma mater* adiunkci, magistrowie i studenci. Wśród nich wspomnijmy magistra filozofii, od 1827 r. profesora, Ignacego Onacewicza (1780–1845), który w 1820 r. podarował litewski trojak Zygmunta Augusta z 1564 r.¹⁰², oraz adiunkta, przyszłego profesora prawa Ignacego Daniłowicza (1787–1843)¹⁰³. Znany w przyszłości artysta, a wówczas jeszcze student Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu, wilnianin Wincenty Smokowski (1797–1876) w 1825 r. przyniósł w darze uniwersytetowi srebrny medal „drugiej klasy”, jaki otrzymał w nagrodę od Akademii¹⁰⁴. 40 polskich monet drobnych nominalów z XVI w. przekazał do Minckabinetu kandydat filozofii Jan Stan [nazwisko źle czytelne]; magister Bruno Suchecki darował polski tymf, srebrny grosz i dwa litewskie półgrosze; adiunkt, później profesor fizyki wołyńnianin Feliks Drzewiński (zm. po 1840) — medal „miedziany” z portretem amerykańskiego polityka i uczonego, Beniamina Franklina; prof. Joachim Lelewel przekazał do kolekcji podarowaną mu przez ucznia, Eustachego Taruszkiewicza, srebrną monetę Rudolfa II z 1602 r.¹⁰⁵

---

⁹⁴ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 116: „Na pamiątkę Józefa Maxymiliana Hrabiego na Tęczy-
nie Ossolińskiego”, 1828 r. W tym czasie (1827–1850) książę Lubomirski był kuratorem
swojej kolekcji, tzw. Muzeum Lubomirskich, przekazanego do Biblioteki Ossolińskich w 1823 r.
(J. S t r z a ł k o w s k i, *Zbiory polskich monet i medali*, Łódź 1991, s. 83).

⁹⁵ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 71, k. 12v — w 1823 r.

⁹⁶ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 24; b. 74, k. 43.

⁹⁷ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 74, k. 47v.

⁹⁸ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 13–13v.

⁹⁹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 71, k. 12v.

¹⁰⁰ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 16 — w 1821 r.; LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 22v
— w 1828 r.

¹⁰¹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 74, k. 37.

¹⁰² LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 15v.

¹⁰³ Tamże. W 1820 r. podarował 3 rzymskie (?) monety, jedną srebrną i dwie brązowe.

¹⁰⁴ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 20.

¹⁰⁵ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 12v, 16–17v.

W 1823 r. prałat archidiakon Uniwersytetu Wileńskiego Jankowski podarował do zbiorów Uniwersytetu „spizowy” medal Bolesława Chrobrego — pierwszy z holzhausserowskiej serii medali królów polskich (zapewne w odlewie żeliwnym, jakie wytwarzano wówczas w polskich zakładach odlewniczo–grawerskich) oraz „miedziany centim” Westfalii¹⁰⁶.

Wśród ofiarodawców byli też zwykli obywatele i urzędnicy. Na przykład adwokat (wileński?) Andrzej Kulczycki w 1824 r. podarował rzymską monetę srebrną Faustyny Starszej¹⁰⁷. Grodzieński adwokat Aleksander Siezieniewski w końcu maja 1829 r. ofiarował medal w brązie, wybity w Berlinie na pamiątkę zdobycia Warny przez wojska rosyjskie w 1828 r.¹⁰⁸

Monety przekazywane w darze uniwersytetowi w większości przypadków pochodziły z lokalnych znalezisk pojedynczych lub ze skarbów. Np. w 1822 r. darowano „mahometańską” monetę znaną w pobliżu Witebska¹⁰⁹ i w imieniu hrabiego Michała Tymana 55 miedzianych i brązowych monet, znalezionych przy kopaniu fundamentów w Braczewiczach w powiecie słonimskim w guberni grodzieńskiej¹¹⁰. W tymże roku, w imieniu hrabiego Szadurskiego Minckabinet przyjął trzy srebrne monety „wschodnich krajów”, znalezione w Dziedzinach powiatu siebiezkiego w guberni witebskiej¹¹¹. W 1825 r., za pośrednictwem kanonika łuckiego, wykładowcy Seminarium Duchownego przy uniwersytecie, Mamerta Herburta (1789–1873), do Minckabinetu przekazano 4 srebrne monety kufickie, odkryte koło klasztoru benedyktyńskiego we wsi Horodyszczu niedaleko Pińska w mińskiej guberni, przy czym dość dokładnie opisano okoliczności znalezienia¹¹². 1 października 1829 r. władze uniwersyteckie złożyły podziękowanie kartografowi Mikołajowi Michajłowiczowi Kumani za ofiarowanie 33 starych monet znalezionych w chersońskiej guberni¹¹³. W tymże roku kanonik katedry wileńskiej i proboszcz kościoła w mieście powiatowym Wołkowysku Sturgulewski przekazał Gabinetowi Numizmatycznemu trzy rzymskie monety srebrne, znalezione w okolicy Wołkowyska, gdzie, jak podał, włościanie nieraz odnajdywali podobne monety¹¹⁴. Ok. 1830 r. generał „Orurko” (O’Rourke?) przekazał do uniwersytetu 85 monet z XVII w., odkrytych w powiecie nowogródzkim: monety pochodziły z różnych krajów, w tym były niemieckie, polskie Zygmunta III i trzy „moskiewskie” kopiejki królewicza Władysława¹¹⁵.

Na szczególną uwagę zasługują prywatne kolekcje, stworzone przez wilnian lub w okolicznych dworach w końcu XVIII–początku XIX w. i podarowane do zbiorów uniwersytetu. W 1820 i 1822 r. swoje numizmatyczne zbiory przekazał Minckabinetowi

---

¹⁰⁶ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 17.

¹⁰⁷ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 74, k. 12.

¹⁰⁸ LVIA, f. 721, ap. 1, b. 731, k. 5–6.

¹⁰⁹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 17.

¹¹⁰ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 150.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 280; f. 567, ap. 2, b. 72, k. 28. Z pewnością z tego samego skarbu pochodziło 16 srebrnych monet „tatarskich”, wcześniej dostarczonych do Minckabinetu (LVIA, f. 721, ap. 2, b. 74, k. 15).

¹¹³ LVIA, f. 721, ap. 1, b. 731, k. 11.

¹¹⁴ LVIA, f. 721, ap. 1, b. 731, k. 7. Obecność rzymskich monet w ziemi wołkowyskiej jest dobrze poświadczona; por. L. D. P o b o l, *Nachodki rzymskich monet na ziemiach Belarusi, Lietuvos* archologija, T. 21, 2001, s. 77.

¹¹⁵ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 1311v.

radca grodzieńskiej izby skarbowej Wincenty Styczyński i wspomniany już Marcin Ważyński. W kolekcji Styczyńskiego było 210 „dawnych i nowszych” monet, w tej liczbie jedna złota, 103 srebrne i 106 miedzianych¹¹⁶.

Kolekcja marszałka Ważyńskiego była najcenniejszym darem dla Minckabinetu. Wy różnia ją także to, że została szczegółowo opisana¹¹⁷. Wśród 165 numizmatów były cztery antyczne monety srebrne, jedna moneta średniowieczna, dwie złote, 139 srebrnych monet i medali, 9 medali z „imitacji srebra”, 10 monet miedzianych. Wśród monet były nie tylko drobne nominały miejscowego pochodzenia (ze skarbów lub znalezisk luźnych) — Polski (w tym Gdańska) z XVI–XVIII w., W. Ks. Litewskiego od końca XV do XVII w., Pskowa z XV w., Rosji XVII(?)–XVIII w.; w kolekcji tej była też toruńska donatywa Jana Kazimierza z 1659 r., hiszpański dukat Karola III z 1788 r., wspomniany wyżej hiszpański półtalar z kontrasygnaturą Zygmunta Augusta oraz liwonezy. Warte są też uwagi: salzburski talar z 1686 r., pozłocony talar Leopolda z 1695 r., szwedzka klipa 1 daler z 1738 r., ruble z 1723, 1728 i 1734 r., syberyjska 10-kopiejkówka z 1774 r., token Banku Anglii na 3 szylingi z 1815 r. Wśród polskich i rosyjskich okazów był medal koronacyjny Stanisława Augusta, talar targowicki z 1793 r., medal Elżbiety na zwycięstwo nad Prusami z 1759 r., medal „Za dzielność na wodach fińskich” z 1789 r. oraz złocony medal na pamiątkę wizyty Katarzyny II w Kurlandii w 1764 r.

W 1822 r. radca Bernard Żmijewski („Zmiojowski”) podarował kolekcję 62 monet i medali nowszych czasów. Wśród sześciu francuskich i niemieckich medali z XVIII–początku XIX w. znajdował się medal poświęcony Tadeuszowi Czackiemu roboty F. Tołstoja z 1809 r. Monety były przeważnie drobne, lokalnego pochodzenia: Polski (i Gdańska) XVI–XVII w., W. Ks. Litewskiego z końca XV–XVII w., Rosji XVII(?)–XVIII w., Szwecji i jej nadbałtyckich władztw, w tym Rygi z XVII w. Były także trzy srebrne monety tureckie, jedna srebrna bizantyjska (?), miedziana moneta rosyjska 2 para–3 kopiejki, bita dla Mołdawii i Wołoszczyzny w 1771–1774 r. Łącznie przekazano 39 monet srebrnych i 17 miedzianych. Od razu 13 drobnych monet miedzianych przeznaczono „dla czynienia zamiany”, co świadczy o „mobilności” wydzielonego zbioru dubletów w Minckabiniecie — a także o jeszcze jednym sposobie akcesji numizmatów — drogą wymiany¹¹⁸.

W niektórych przypadkach trudno ocenić czy przyniesione w darze monety pochodzą ze skarbu, czy tworzą niewielką kolekcję. Np. profesor Uniwersytetu Wileńskiego Andrzej Benedykt Kłągiewicz (1765–1841) w 1823 r. przekazał do wyboru dla biblioteki 25 brandenburskich i polskich monet z lat 1654–1700 i jedną bawarską z 1759 r.¹¹⁹ W 1829 r. mieszkaniec Hrubieszowa w województwie lubelskim Liberat Borman przysłał 24 stare monety polskie, bez bliższego określenia¹²⁰.

Tylko raz wśród odnotowanych ofiarodawców pojawia się kobieta — Elżbieta Bartoszewiczowa z domu Skowrońska (niestety bez bliższych danych), która w 1819 r. podarowała dwie srebrne monety „z czasów Trajana” i jedną brązową¹²¹.

¹¹⁶ LVIA, f. 721, ap. 1, b. 87, k. 15; ap. 2, b. 69, k. 398, 399.

¹¹⁷ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 164–165v.

¹¹⁸ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 16v; b. 75, k. 100–100v.

¹¹⁹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 168–169; b. 74, k. 3.

¹²⁰ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 165.

¹²¹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 68, k. 15v.

Tak jak dar pierwszy, tak i ostatni z darów dla Minckabinetu można uznać za symboliczny, związany z powstaniem listopadowym. 14 października 1831 r. przyjęto od sekretarza rady uniwersyteckiej Leona Rogalskiego powstańcze 10 groszy z 1831 r.¹²² Właśnie o takiej monecie, z herbem Litwy Pogonią wraz z polskim Orłem pisała w memuarach Gabriela z Günterów Puzynina: „Była to prosta dziesięciórka, a witaliśmy ją ze łzami, całując, jak relikwie, bo ją zrodziły grosz wdowi, obrączka ślubna i godło pracy, naparstek szwaczek”¹²³.

Jak wspomniano, inną drogą pozyskiwania numizmatów dla uniwersytetu były przekazy wedle rozporządzenia Ministerstwa Oświaty. W ten sposób w 1831 r. otrzymano brązowy medal wybity we Florencji w 1830 r. na cześć dramaturga G. B. Niccoliniego (medaliera Giromettiego) wraz z drukiem zawierającym nazwiska prenumeratorów i ofiarodawców na rzecz wybitia tego medalu¹²⁴. Przekazano także fragmenty trzech skarbów: 4 srebrne grzywny ze skarbu z Riazania, odkrytego w 1828 r., srebrne kopiejki z XVII w. ze skarbu z okolic Moskwy (1825 r.) i srebrne kopiejki ze skarbu z guberni tambowskiej (1829 r.)¹²⁵. W listopadzie 1829 r. prefekt biblioteki Sobolewski przyjął 12 srebrnych kopiejek znalezionych przez mieszkańców wsi Mieżynki nad rzeką Snieżą¹²⁶. Wiadomo, że od 1828 r. w Uniwersytecie Wileńskim była przechowywana kolekcja Liceum Krzemienieckiego — i dla tej kolekcji przeznaczono wolą Ministerstwa 2 grzywny ze skarbu riazańskigo¹²⁷.

Decyzją władz Uniwersytetu do Minckabinetu przekazano fragment skarbu talarów (najmłodszy z 1699) z miasta Kroże, znalezione w 1819 r. przy remoncie budynku kolegium. Z 235 egzemplarzy prof. G. E. Grodek wybrał 17 monet, po jednej z każdego rocznika: hiszpańskie Karola II — 1669, 1675, 1690 r., Filipa IV — 1622, 1638, 1646, 1652 r., austriackie — 1616 i b.d., holenderskie — 1659, 1668, 1677, 1683, 1699 r., francuskie Ludwika XIII — 1642 r., Ludwika XIV — 1673 r. Resztę monet pozostawiono w kolekcji kolegium¹²⁸. Podobną drogą przekazano do zbiorów w 1828 r. złoty i srebrny medal 250-lecia powstania Uniwersytetu Wileńskiego¹²⁹.

Z inicjatywy prefekta biblioteki, prof. Grodka, do kolekcji poczyniono również nieznaczne zakupy. W 1817 r. kupiono dwa srebrne medale i 44 drobne polskie monety srebrne; w 1818 r. — za 52 „rzymskie medale” (niewątpliwie antyczne) i starożytne monety greckie zapłacono 30 rubli srebrem¹³⁰. Na posiedzeniu senatu uniwersytetu 9 XI 1820 r., na którym zostało przedłożone sprawozdanie prof. Grodka, wyrażono zgodę na zakup 32 złotych monet i medali od „złotnika Jastrzębskiego”. Zdaniem prof.

---

¹²² LVIA, f. 721, ap. 2, b. 74, k. 66.

¹²³ G. Puzynina z Günterów, *W Wilnie i w dworach litewskich 1815–1843*, Wilno 1928 (Reprint: Kraków, 1990), s. 143–144.

¹²⁴ LVIA, f. 567, ap. 1, b. 731, k. 12; f. 721, ap. 2, b. 71, k. 56.

¹²⁵ LVIA, f. 567, ap. 1, b. 731, k. 1–4, 8–9; ap. 2, b. 1644, k. 3–13, 15–32.

¹²⁶ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 1644, k. 15; ap. 1, b. 731, k. 8–9. Kopiejki Michała Fiodorowicza — 2 szt., Aleksego Michajłowicza — 1 szt., Fiodora Aleksiejewicza — 1 szt., Piotra I — 4 szt., nieokreślone — 4 szt. (LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 232).

¹²⁷ LVIA, f. 567, ap. 2, b. 1644, k. 10, 14.

¹²⁸ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 69, k. 304, 337.

¹²⁹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 115.

¹³⁰ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 69, k. 215; 263.

Grodka za bardzo niską cenę (5 rubli srebrem) uzyskano rzadkie okazy, uzupełniające kolekcję czasów nowszych¹³¹.

W 1820 r., na wniosek profesora Grodka, w Ministerstwie Oświaty rozważano zakup zbioru medali, który oferowano w Dreźnie za 1000 „czerwońców”. Za podstawę służył drukowany katalog 2343 złotych, srebrnych i brązowych medali. Wniosek został odrzucony przez ministra, księcia Aleksandra Golicyna i dyrektora Wasyla Popowa: „nie widzimy szczególnej potrzeby zakupienia tych medali dla Uniwersytetu”¹³². Z braku dokumentacji nic nie można sądzić o składzie kolekcji, lecz można polegać na opinii prof. Grodka, że w istotny sposób wzbogaciłaby ona zbiory uniwersyteckie, pozostające pod jego opieką. Być może w kolekcji zabrakło medali rosyjskich, co wystarczyło, by władze ministerialne, bardzo uwrażliwione na „patriotyczną edukację” młodzieży w świeżo przyłączonych do cesarstwa guberniach, nie poparły zakupu.

Jednym z głównych narzędzi pracy zawsze pozostaje specjalistyczna biblioteka. Podobnie było w Uniwersytecie Wileńskim. W 1820 r. zakupiono książki o numizmatyce antycznej¹³³. W 1827 r. zestawiono spis potrzebnych dzieł, liczący 33 pozycje, z których, jak można sądzić z notatek, w pierwszym rzędzie zakupiono za 140 rubli asygnacyjnych siedem wydawnictw z końca XVIII i początku XIX w. od petersburskiego kupca P. Grössemana¹³⁴. Około 1830 r. sporządzono wykaz książek przeznaczonych na wymianę z Berlinem¹³⁵.

7. PODSUMOWANIE

Historię istnienia Gabinetu Numizmatycznego Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego można podzielić na dwa główne okresy: 1/ do 1817 r., 2/ 1817–1832. Wiedza o pierwszym okresie jest wciąż fragmentaryczna. Jest on związany z uniwersyteckim Gabinetem Fizyki i prof. J. Mickiewiczem. Drugi, lepiej rozpoznany, łączy się z Biblioteką uniwersytecką i działalnością prefekta języków klasycznych G. E. Grodka i pomocników bibliotekarskich S. Żukowskiego, A. Bohatkiewicza i A. Jochera.

W rękopiśmiennych katalogach kolekcji Minckabinetu Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego, sporządzonych po zamknięciu uczelni, zarejestrowano 4158 pozycji. W kolekcji było 848 monet antycznych, 2983 średniowiecznych i nowszych czasów (w tej liczbie grzywny pieniężne i papierowe znaki pieniężne) oraz 327 medali.

O przemianach składu kolekcji w grupach (medale, monety) trudno sądzić, gdyż początkowo w źródłach medalami nazywano także monety antyczne. Do chwili zamknięcia uniwersytetu medale tworzyły 9,13%. Jądem kolekcji, jak to było przyjęte w zbiorach numizmatycznych XVIII–XIX w., była numizmatyka antyczna. Główną część Minckabinetu tworzyły monety różnych krajów z czasów nowszych (92,81%).

Jako osobliwość formowania kolekcji drugiego okresu trzeba wymienić tendencję kolekcjonowania znaków pieniężnych czasów najnowszych (ostatnich 10–20 lat), co odpowiada zmianie akcentów w nauczaniu historii na uniwersytecie. Szczególne miejsce w kolekcji najnowszych numizmatów zajmują monety związane z niedawną prze-

---

¹³¹ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 69, k. 416.

¹³² LVIA, f. 721, ap. 1, b. 81, k. 19.

¹³³ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 69, k. 405.

¹³⁴ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 68–68v, 72.

¹³⁵ LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 266–268.

szłością niezawisłego państwa i chronione później jak relikwie pieniądze powstań 1794 i 1831 r.

Wobec braku informacji, o kryteriach systematyzacji kolekcji pierwszego okresu nic nie można powiedzieć, toteż początek naukowego opracowania i wykorzystywania kolekcji (antycznej) do dydaktyki trzeba wiązać z działalnością prof. G. E. Grodka. Staranniejsza systematyzacja pozostałej części kolekcji i dokładne jej opisanie rozpoczęło się dopiero w końcowym okresie istnienia kolekcji, w latach 1827–1828. Pracę tę trzeba związać przede wszystkim z A. Jocherem.

W bibliotece obiekty kolekcji numizmatycznej przybrały funkcję eksponatów, dostępnych do oglądania przez szerszy krąg gości i czytelników korzystających z biblioteki uniwersyteckiej. Ta okoliczność miała wpływ na formowanie i jakość kolekcji. Wiele eksponatów podarowali profesorowie, adiunkci, słuchacze wykładów akademickich i wybitni członkowie uniwersytetu — a wśród tych darów było wiele rarytasów sztuki medalierskiej. Na pewno w jakiejś części odziedziczona z jezuickiego kolegium, kolekcja zwiększała się przede wszystkim dzięki licznym darom osób prywatnych, obejmujących szerokie kręgi społeczeństwa. Większość eksponatów (znalazisk pojedynczych i fragmentów skarbów) przyjęto od mieszkańców guberni wileńskiej, grodzieńskiej i witebskiej. Największą kolekcję podarował Minckabinetowi marszałek Marcin Ważyński.

Oprócz przyjmowania darów, prześledzić też można pewne możliwości budowania kolekcji drogą zakupu potrzebnych eksponatów, choć nie było specjalnego funduszu dla Minckabinetu. Na skład kolekcji miało też wpływ przekazywanie materiałów z rosyjskich guberni nakazem wyższej instancji — Ministerstwa Oświaty. W Minckabinecie istniał przypuszczalnie zbiór dubletów, służący jako materiał do wymiany.

W Minckabinecie był także pomocniczy zbiór gipsowych kopii monet i medali oraz materiał ikonograficzny; z namysłem kompletowano również numizmatyczną bibliotekę.

Środowisko, w którym tworzone kolekcję, przesądzało o jej charakterze akademickim i służącym poznawaniu historii własnego kraju. Krąg donatorów, wyrażający stosunek społeczeństwa do zabytków sztuki i nauki, oddaje ducha początków XIX w., gdy dążenie do poznania przeszłości w zachodnich guberniach Cesarstwa Rosyjskiego dopiero się rodziło a tworzenie zbiorów pamiątek i starożytności, szerzące się w 2. połowie XIX w. i w początku XX w., dopiero się rozpoczynało. Jeśli w początkach Gabinetu Numizmatycznego Uniwersytetu Wileńskiego monety służyły do ilustracji przy nauczaniu języków klasycznych, historii starożytnej, geografii i mitologii, to w drugim okresie same monety stały się zabytkiem i świadkiem historii krajowej.

Rosnąca świadomość narodowa obywateli byłego W. Ks. Litewskiego potrzebowała wiedzy o przeszłości państwa, a Uniwersytet Wileński swoim stosunkiem do historii i nauk pomocniczych historii rozszerzył naukową i edukacyjną misję ośrodka akademickiego. Misja ta, choć brutalnie przerwana w 1832 r., niewątpliwie nadal promieniowała i wpływała na rozwój życia kulturalnego 2. połowy XIX i początku XX w. Uniwersytecka kolekcja numizmatyczna zaś, mimo że wywieziona i rozproszona, nie została zapomniana, a dzięki odnalezionym księgom, jest dobrze dziś rozpoznana.

Zarysowanie historii jednej kolekcji, będącej fragmentem historii kultury i oświaty nie jednego tylko narodu, daje nadzieję, że eksponaty wileńskiego Minckabinetu jeszcze ujrzą ściany uniwersytetu, w którym stały się całością i cennieścią, a Uniwersytet Wileński, wraz z Narodowym Muzeum Historii Ukrainy zaprosi społeczeństwo na wystawę «Gabinet Numizmatyczny Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego».

Tab. 1. Nabytki Minckabinetu Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1820–1831*

	1820	1821	1822	1823	1824	1825	1826	Razem w 1826 r.	1827	1828	1829	1830	1831	Ra- zem	Razem w 1835 r.	
Monety z darów	264	–	150	173	6	20	3	?	–	–	191 ¹³⁶	224	24	1055	3831 ¹³⁷	
Monety z zakupów	31	–	–	–	13	–	–	?	–	–	–	–	–	44	–	
Medale	–	4	–	18	–	2	1	?	3	5	4	2	1	40	327	
Nieokreślone	–	–	–	13	–	–	–	?	–	–	–	–	–	13	–	
Razem	295	4	150	204	19	22	4	–	3	5	195	226	25	1152	–	
	694							2403	454 ¹³⁸							4158

* Dane z lat 1820–1825 wg: LVIA, f. 721, ap. 2, b. 72, k. 19, 106, 153, 227, 286, 361; dane z 1826 r. wg: LVIA, f. 721, ap. 2, b. 74, k. 22; b. 68, k. 20v; dane z lat 1827–1832 wg: LVIA, f. 721, ap. 2, b. 75, k. 58, 139, 234, 311. Liczby z lat 1826–1832 dotyczą okresów od 1 listopada do 31 października następnego roku.

Tłum. z ros. Marta Męclewska

WYKAZ SKRÓTÓW

- ap. — aprašas (inventarz, rejestr)
 b. — byla (jednostka archiwalna)
 f. — fondas (zespół)
 k. — karta
 LVIA — Lietuvos valstybės istorijos archyvas (Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne)

¹³⁶ W tej liczbie 1 grzywna.

¹³⁷ W tej liczbie grzywny i pieniądze papierowe.

¹³⁸ 1301 numizmatów, nie uwzględnionych w spisach darów, może być dubletami.

NUMISMATIC COLLECTION OF THE IMPERIAL UNIVERSITY OF VILNIUS
(1803–1832)
(Summary)

Vilnius University occupies a particular place in Polish–Lithuanian history. The year 1570, along with the establishment of the Jesuit College in Vilnius that was granted the status of an academy and university in 1579, witnessed the beginning of the University. In the year 1781, the Academy was reorganized into the High School of the Great Duchy of Lithuania, while as of 1797 it was regarded as the High School of Vilnius. In the year 1803, on the basis of this School, the Imperial University of Vilnius was founded. The University became not only the centre of the cultural, academic, intellectual life of Vilnius, but also of the whole territory that after the third Partition of the Commonwealth of the Two Nations in 1795 joined Russia. However, after the 1830–1831 uprising against Russia, the University — being the centre of free-thinking and patriotism — was closed in 1832, while its scientific-research base (library, collections, cabinets) was passed to other academic institutions; part of it was taken to Charkov University and St. Vladimir University in Kiev (currently Ukraine). The Numismatic Collection, stored at that time in the University's library, was also brought away from Vilnius within the period of 1832–1835. Today, the coins and medals that used to be the ownership of Vilnius University are stored in the National Museum of the History of Ukraine in Kiev, together with the old Collection of St. Vladimir University. The origin of the coins however is not indicated either in the old nor new inventory books of the above-mentioned Museum.

For long, the exact size of the Vilnius University Numismatic Collection, its contents, formation character, origin and value of the items was not known. Manuscript catalogues attributed to the year 1835, found lately in the Historical Archives of Lithuania, and other archival material help us to give correct answers to the foregoing questions.

The history of the Numismatics Collection of the Imperial University of Vilnius could be divided into two periods: 1) before 1817, and 2) 1817–1832. The first one, which is still barely known to us, could be related to the Physics Cabinet of Vilnius University and Professor Józef Mickiewicz (1743–1817). The earliest information is to be found in the 1803 Report: the Collection contained then 463 pieces — 268 “medals” and 195 coins from various countries. The second period, better known from many sources, could be related to the University's Library and Godfryd Ernest Grodek (Groddeck, 1762–1825), Prefect of the Library, Professor of the classical languages.

Manuscript catalogues of the Numismatic Collection of the Imperial University of Vilnius, drawn up upon the closure of the University, fixes the exact number — 4158 pieces put in storage. The Collection contained 848 antique coins, 2983 medieval and modern coins (including silver, so-called Novgorod bars and paper money), 327 medals.

It is quite difficult to deal with the matter pertaining to the change in time of the composition of the Collection (medals, coins) because, at the very beginning, the antique coins used to be called medals. At the moment of closing the University, medals from different countries, dated back to the end of the 16th century to the beginning of the 19th century made up 9,13%. The core of the Collection consisted of antique coins (the 4th cent. B. C. — the beginning of the 6th cent. A. D.). The major part of the Collection contained modern coins from various countries (92.81%).

It would be worth to accentuate the accumulation, expedient and purposive, of the money of the recent times. This fact complied with the occurrence of new focuses in teaching history in Vilnius University. Coins and paper money that could be related to the past of the independent state and stored as historical relics, e.g. money that witnessed the uprisings of the years 1794 and 1831, occupy a particular place in the said Collection.

Due to the shortage of information, it is impossible to say anything about the principles and manner of systematization of the Collection in the early stage. The beginning of keeping and storage of the Collection (set of antique coins) on a scientific basis should be related to the activity carried out by Prof. G. E. Grodek. The remaining part of the Collection started to be managed, systematized and catalogued, mainly by A. B. Jocher, only at the end of existence of the assemblage, i.e. during the period of 1827–1828.

In the Library of the University, objects of the Numismatic Cabinet started to perform the function of exhibits. They were accessible to a wider circle of visitors and users of the Library which influenced the formation and composition of the Collection. The major part of the exhibits, among them — rarities of art medals, were given as a gift by professors and students of various academic institutions of Vilnius. The Collection — most probably to a certain extent inherited from the Jesuits' Academy — experienced its augmentation thanks to these rather small but frequent gifts (among them finds, hoards fragments). They were accepted mainly from the gubernias of Vilnius, Grodno, Vitebsk, i.e. from the citizens of the former Great Duchy of Lithuania. The biggest gift, presented by Marcin Ważyński, consisted of 165 coins and medals.

In separate cases some necessary exhibits were bought, however, no special fund meant for appropriate purchases was established. Some numismatic material was delivered from Russian gubernias following the order of the Ministry of Education. The exchange fund was also included into the Collection. There was as well the auxiliary material — copies of medals and coins in plaster, iconographic material and numismatic library.

If, at the outset of the lifetime of the Vilnius University Numismatic Cabinet's, coins served in the process of studying the classical languages, Ancient history, geography, mythology, in the second stage coins and medals played the role of cognitive resources for history and knowledge of the country. The spirit that prevailed in the 19th century is best of all reflected in the specific attitude of its donors and the whole society towards the monuments of science and art. The gradually-growing national consciousness among the citizens of the former Great Duchy of Lithuania required more and more information on the past of their country, and Vilnius University, thanks to its serious attention towards history and auxiliary subjects of history, succeeded in widening the scientific and educative mission of the academic institution, which — undoubtedly — influenced the cultural life in the cities, towns and manors long after the closure of the University.